

آخرین روز حیات علی اکبر دهخدا

۶ اسفند ۱۴۰۲ ساعت ۱۳:۵۶

هفتم اسفند ۱۳۳۴، شصت‌مین سالگرد وفات علی اکبر دهخدا صاحب اثر نفیس «لغت نامه دهخدا» است. دهخدا ادیب، لغت‌شناس، سیاست‌مدار و شاعر ایرانی در اسفند ۱۲۵۸ در تهران متولد شد و در اسفند ۱۳۳۴ دیده از جهان فروبست.

محمد معین (۱۲۹۷ - ۱۳۵۰) استاد زبان فارسی و پدیدآورنده فرهنگ معین درباره آخرین روز حیات دهخدا چنین می‌نویسد: «دو روز قبل از مرگ دهخدا بود. به دیدارش رفته بودم. حالش سخت بود. در بیهوشی سختی فرو رفته بود. وارد اتاق شدم، چشم‌های استاد بسته بود و در بی‌خودگی به سر می‌برد. هر چند دقیقه یک بار چشمانش را می‌گشود و اطراف را نگاه می‌کرد و باز چشم فرومی‌بست. مدتی گذشت، چشمانش را باز گشود، مرا شناخت و با دستش اشاره کرد که در کنارش بنشینم. بستر کوچکی بود. همان تشکچه‌ای را که روی آن می‌نشست، بسترش کرده بود. حتی نمی‌خواست تا واپسین دم زندگانی از آنچه که او را به کارش می‌پیوست جدا باشد. در کنارش روی زمین نشستم. وقتی برای بار دوم چشم گشود، آهسته گفت: «مپرس!» حال غریبی بود. یک بار برقی در خاطرم درخشید. به صدای بلند گفتم: «استاد، منظورتان غزل حافظ است؟» با سر اشاره‌ای کرد که آری، و من بار دیگر پرسیدم: «می‌خواهید آن را برایتان بخوانم؟» در چشمان خسته‌اش برقی درخشید و چشمانش را فرو بست. دیوان حافظ را گشودم و این غزل را خواندم.

بعد من خاموش شدم. استاد چشمانش را گشود. کوشش کرد تا در بسترش بنشیند و نشست. نگاهش را به نقطه‌ای دور به دیدارگاهی نامعلوم فرو دوخت و با صدایی که به سختی شنیده می‌شد گفت: «بی تو در کلبه گدایی خویش / رنج‌هایی کشیده‌ام که مپرس»

این واپسین دم زندگانی دهخدا بود که از درون خود و از اعماق قلب و روحش فریاد می‌کشید. از رنج هایش، از رنج‌هایی که در خانه تاریکش بر دوش کشیده بود سخن می‌گفت و بریده بریده می‌خواند: «به مقامی ... رسیده‌ام... که مپرس!»

فریدون مُشیری (۱۳۰۵ - ۱۳۷۹) شاعر معاصر ایرانی نیز روایت مشابهی دارد. وی می‌نویسد:

...دهخدا با صورت متورم و چشمان برآمده دو زانو نشسته بود. بیماری و خستگی ۴۸ ساعت کار او را از پای در آورده بود. سنگینی ۴۸ ساعت مطالعه و تحقیق و جست و جو شانه‌های ناتوان او را خرد می‌کرد. هزاران جلد کتاب که در مدت ۴۰ سال با او سخن گفته و گفت و گو کرده بود، اینک همه خاموش نشسته و استاد پیر را تماشا می‌کردند. در این هنگام دکتر محمد معین و سید جعفر شهیدی همکاران صمیمی و مهربان او به عیادتش آمدند. دهخدا در همان حال گفت: پوست بر استخوان ترنجیده.

لحظاتی چند به سکوت گذشت. استاد پیر هر چند لحظه یک بار به حالت اغما فرو می‌رفت و باز به حالت عادی بر می‌گشت. در یکی از این لحظات لبان دهخدا سکوت سنگین را شکست و گفت: «که مپرس» باز چند لحظه سکوت برقرار شد و دهخدا مجدداً

گفت «که می‌رس» در این موقع آقای دکتر محمد معین پرسید :

منظورتان شعر حافظ است ؟

دهخدا جواب داد : بله.

دکتر معین پرسید : مایل هستید برایتان بخوانم ؟

دهخدا گفت : بله.

آنگاه دکتر معین دیوان حافظ را برداشت و چنین خواند :

درد عشقی کشیده‌ام که می‌رس

زهر هجری کشیده‌ام که می‌رس

گشته‌ام در جهان و آخر کار

دلبری برگزیده‌ام که می‌رس

آن چنان در هوای خاک درش

می‌رود آب دیده‌ام که می‌رس

من به گوش خود از دهانش دوش

سخنانی شنیده‌ام که می‌رس

سوی من لب چه می‌گری که مگوی

لب لعلی گزیده‌ام که می‌رس

بی تو در کلبه‌گدایی خویش

رنجهایی کشیده‌ام که می‌رس

همچو حافظ غریب در ره عشق

به مقامی رسیده‌ام که می‌رس

از آن لحظه به بعد دهخدا به حالت اغما فرو رفت و روز بعد جان سپرد. پس از درگذشت دهخدا، سازمانی که دهخدا برای تدوین و

طبع لغتنامه در سال ۱۳۲۴، در منزل دایر کرده بود، در سال ۱۳۳۴، به مجلس شورای ملی منتقل و در سال ۱۳۳۶، به دانشکده

ادبیات دانشگاه تهران واگذار شد که هنوز هم به فعالیت خود ادامه می‌دهد.

علامه در هفتم اسفند ۱۳۳۴، در تهران جان به جان آفرین تسلیم کرد و مدفن او "ابن بابویه" است. دهخدا در ۵ اسفند ۱۲۵۸

شمسی، در تهران چشم به جهان گشوده بود.

آثار علامه دهخدا عبارتند از: امثال و حکم که در چهار جلد شامل امثال فارسی است و در کنار آنها اصلاحات و کنایات و موضوعات فراوانی را نیز نقل کرده است.

ترجمه عظمت و انحطاط رومیان تألیف منتسکیو که تاکنون به چاپ نرسیده است.

ترجمه روح القوانین اثر منتسکیو که چاپ نشده است

فرهنگ فرانسه به فارسی که شامل لغات علمی، تاریخی، ادبی، جغرافیایی و طبی است و مرحوم دهخدا معادلهای دقیق آنها را به دست داده است. این کتاب نیز تاکنون به طبع نرسیده است.

شرح حال ابوریحان بیرونی که همزمان با سالگرد تولد بیرونی تألیف شده و به چاپ رسیده است.

حاشیه بر دیوان ناصر خسرو که دهخدا در تصحیح اشعار و توضیح بعضی نکات مطالبی بر این دیوان افزوده است.

تصحیحاتی در دیوان سید حسن غزنوی که چاپ شده است.

تصحیحاتی بر دیوانهای حافظ، منوچهری، فرخی، مسعود سعد، سوزنی دارد.

چرند و پرند که مجموعه مقالات انتقادی دهخداست و در صوراسرافیل چاپ شده است.

دیوان اشعار که حاوی اشعار گوناگون دهخدا است.

«لغت نامه» که مفصل ترین کتاب لغت در زبان فارسی است و علاوه بر آن اعلام نیز با شرح و تفصیل در این کتاب آمده است.

منابع :

- خبرآنلاین شنبه ۷ اسفند ۱۳۸۹

- خاطرات مطبوعاتی، سید فرید قاسمی، نشر آبی، ۱۳۸۳، ص ۱۷۰

- کلک، شماره ۸۴، اسفند ۱۳۷۵، ص ۳۰۲ - ۳۰۳

موسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۲۷۱۶/آخرین-روز-حیات-روز-آخیز-دهخدا-اکبر-علی-حیات-روز-آخیز>